

**RUTH
BENEDICTOVÁ**

Kulturní
vzorce

Argo

CAPRICORN

ÚVOD	13
I. VĚDA O ZVYCÍCH	17
Zvyk a chování – Dědičnost a dítě – Náš nesprávný úhel pohledu – Mylné ztotožňování místních zvyklostí s „lidskou povahou“ – Naše slepota vůči jiným kulturám – Rasové předsudky – Člověk je formován zvyky, ne instinktem – Mylná představa o „čistotě rasy“ – Proč zkoumat primitivní etnika	
II. RŮZNOST KULTUR	30
Pohár života – Nutnost výběru – Dospívání a dospělost v různých společnostech – Lidé, kteří nikdy neslyšeli o válce – Zvyky spojené s uzavíráním sňatku – Prolínání rysů kultur – Ochranní duchové a vize – Sňatek a církev – Asociace podmíněné společensky, ne biologicky	
III. INTEGRACE KULTURY	46
Relativnost všech standardů chování – Kulturní vzorce – Slabá stránka antropologie – Celek – Spenglerův <i>Zánik Západu</i> – Člověk faustovský a apollinský – Přílišná složitost západní civilizace – Oklika přes primitivní kmeny	
IV. PUEBLANÉ V NOVÉM MEXIKU	55
Nezkažená komunita – Zúňijské ceremoniály – Kněžství a maskování bohové – Medicinské společnosti – Silně socializovaná kultura – „Střední cesta“ – Rozvíjení řeckého ideálu – Kontrastní zvyky préríjních Indiánů – Dionýské šílenství a vize – Drogy a alkohol – Zúňijská nedůvěra k výstřelkům – Opovrhování mocí a násilím – Sňatek, smrt a truchlení – Obřady plodnosti – Sexuální symbolika – „Jednota člověka s vesmírem“ – Typická apollinská civilizace	
V. DOBU	106
Kde zlá vůle a proradnost jsou ctnostmi – Tradiční nepřátelství – Chycení ženicha – Pokořující postavení manžela – Krajní výlučnost vlastnictví – Společání na magii – Rituály v zahradě – Kouzla spojená s nemocemi a čarodějové – Vášně pro obchodování – <i>Wabuwabu</i> , krutý způsob obchodování – Smrt – Vzájemné obviňování těch, kdo přežili – Zákaz smát se – Pruderie – Boj hrdlořezů	
VI. SEVEROZÁPADNÍ POBŘEŽÍ AMERIKY	136
Přímořská civilizace – Kwakiutlové z ostrova Vancouver – Typičtí lidé dionýského typu – Společnost Kanibalů – Opak Pueblanů – Hospodářské soutěžení – Parodie	

na naši společnost — Sebechvála — Pokořování hostů — Výměny při *potlačích* — Chvástání — Investice do manželky — Získávání privilegií sňatkem, vraždou a prostřednictvím náboženství — Šamanismus — Strach z posměchu — Smrt, nejhorší urážka — Škála citů

VII. POVAHA SPOLEČNOSTI 170

Integrace a asimilace — Konflikt disharmonických prvků — Naše složitá společnost — Organismus versus jednotlivec — Interpretace kulturní versus biologická — Poučení od primitivních kmenů — Absence ustálených „typů“ — Význam šíření rysů a konfigurace kultury — Společenské hodnoty — Potřeba hodnotit sebe sama

VIII. JEDNOTLIVEC A KULTURNÍ VZOREC 190

Společnost a jednotlivec nestojí proti sobě, ale jsou na sobě závislí — Rychlé přizpůsobení se vzorci — Reakce na frustraci — Krajní případy neschopnosti přizpůsobit se — Akceptování homosexuálů — Trans a katalepsie jako prostředky k získání autority — Místo ve společnosti pro ty, kdo se do ní nehodí — Možnosti tolerance — Extrémní případy představitelů kulturního typu: puritánští kněží a úspěšní sobci dnešní doby — Společenská relativita, doktrína naděje, ne zoufalství

BIBLIOGRAFIE 209

REJSTŘÍK 216

Úvod

V našem století již bylo vypracováno mnoho nových přístupů k problémům sociální antropologie. Stará metoda poznávání dějin lidské kultury založená na jednotlivých svědectvích vytržených z jejich přirozených souvislostí a shromažďovaných z celého světa a všech dob už ztratila mnoho na aktuálnosti. Následovalo období četných pokusů o rekonstrukci historických vztahů na základě výzkumu konkrétních rysů doplňovaného archeologickými materiály. Tento přístup se postupně uplatňoval ve stále širším měřítku. Vědci se snažili nalézt pevné vazby mezi různými kulturními rysy a těch potom využívat při hledání širších historických souvislostí. Možnost, že v různých kulturách se analogické rysy vyvíjejí nezávisle na sobě, která je postulátem obecných dějin kultury, byla popírána nebo alespoň odsunuta na vedlejší kolej. Jak evoluční metoda, tak analýza nezávislých místních kultur se věnovaly odhalování poslušnosti kulturních forem. Zatímco první z těchto metod byla užívána v naději, že postupně vznikne jednotný obraz dějin kultury a civilizace, přívrženci dalších metod, nebo přinejmenším ti konzervativnější z nich, pohlíželi na každou kulturu jako na samostatný celek a samostatný historický problém.

Intenzivní analýzy kultur si nutně vyžádaly usilovné shromažďování faktů o kulturních formách. Získaný materiál nám informace o životě společnosti předkládal tak, jako by se skládala ze striktně oddělených kategorií, jakými jsou například ekonomika, technologie výroby, umění, organizace společnosti nebo náboženství, a bylo obtížné mezi nimi najít sjednocující vazbu. Antropolog byl zřejmě v situaci podobné té, jíž se vysmíval Goethe:

*Cos živého poznat a popsat-li zkusíš,
dřív ducha z toho vyhnati musíš,
abyš částice všechny v svých rukou měl;
jen ztratil se pohříchu duševní tmel.¹⁾*

Práce s živými kulturami podpořila zájem vidět každou z nich jako svébytný celek. Sítilo přesvědčení, že sotva lze některý kulturní rys (*trait*) pochopit, jestliže je vytržen ze souvislosti. Pokus pojmout kul-

1) J.W.Goethe, Faust, s. 80, Odeon 1982, přel. Otokar Fischer.

ků podmíněných ryze sociálně. Dokonce u národů s Anglosasy tak blízce spřízněných, jako jsou národy mluvící románskými jazyky, se tyto předsudky projevují odlišně, takže v zemích kolonizovaných Španěly a v britských koloniích mají rasové rozdíly různou společenskou důležitost. Podobně jsou spolu historicky spjaty rysy křesťanství a postavení žen; v různých dobách na sebe působily různě. Nynější dobré postavení žen v křesťanských zemích není výsledkem působení křesťanství o nic víc, než jím bylo Origenovo spojování ženy s pokušením spáchat smrtelný hřích. Vzájemné pronikání kulturních rysů se objevuje a zase mizí; dějiny každé kultury jsou do značné míry dějinami jejich povahy, osudů a vazeb. Ale genetické souvislosti, které tak snadno v složitých rysech odhalujeme, a naše zděšení, hrozí-li jakékoli narušení jejich vztahů, jsou do značné míry neopodstatněné. Rozmanitost možných kombinací je nekonečná a příhodné společenské struktury lze libovolně vystavět z ohromného množství takovýchto základů.

III. INTEGRACE KULTUR

Různost kultur lze doložit nekonečným množstvím příkladů. V některých společnostech může být jedna oblast lidského života ignorována natolik, že sotva přežívá; někdy dokonce jejich příslušníci ani nenapadne, že by existovat mohla. Nebo může jedna oblast ovládnout takřka veškeré organizované chování společnosti, takže se i na situace jí velmi vzdálené hledí výhradně jejím prizmatem. Kulturní rysy spolu nijak vnitřně nesouvisející a historicky na sobě nezávislé splývají v nedělitelný celek, čímž vytvářejí prostor pro chování, které nemá protějšek v oblastech, kde k tomuto ztotožnění nedošlo. Z toho logicky vyplývá, že bez ohledu na to, o jaké chování jde, jeho normy v různých kulturách představují široké rozpětí od kladného pólu k zápornému. Mohli bychom předpokládat, že všechny národy budou shodně odsuzovat zabití. Skutečnost je právě opačná; lze se setkat i s názorem, že šlo o bezúhonný čin, když mezi sousedními zeměmi byly přerušeny diplomatické styky, pokud zvyk velí své první dvě děti zabít nebo má manžel právo zabít manželku či je povinností dítěte zabít rodiče dříve, než zestárnou. Může se stát, že jsou zabíjeni ti, kdo ukradli slepici, narodili se ve středu nebo komu se nejdříve prořezaly horní řezáky. U některých etnik je ten, kdo náhodně způsobil smrt, podroben mučení; jinde totéž považují za věc bezvýznamnou. Také sebevražda může být brána na lehkou váhu a stává se útočištěm kohokoli, kdo narazil i na celkem bezvýznamnou překážku, takže k sebevraždám příslušníků daného kmene dochází běžně. Jinde mohou v sebevraždě vidět nejušlechtilejší a nejvznešenější čin, jaký může moudrý člověk vykonat. Naproti tomu pouhé vyprávění o ní může svou neuvěřitelností vzbuzovat veselí mezi posluchači, kteří sebevraždu považují za čirou nemožnost. Jinde může být zločinem, podléhajícím zákonitému trestu, nebo je hříchem proti bohům.

Avšak rozmanitost zvyků ve světě není něčím, co bychom mohli pouze bezmocně zaznamenávat. Tady dochází k sebetřýznění, tam žijí lovci lebek, v jednom kmeni dodržují předmanželskou zdrženlivost, v jiném je u dospívajících běžné nevázané chování; to není výčet nijak nesouvisejících faktů, z nichž každý bychom měli vítat s překvapením, pokud se vyskytne — nebo také nevyskytne. Ani zákazy zabít sebe nebo někoho jiného, přestože se na ně nevztahuje žádná absolutní norma, nejsou náhodné. Význam chování určité

kultury se nevyčerpává tím, že jsme je pochopili jako záležitost místní platnosti, vytvořenou lidmi a nesmírně variabilní. U tohoto chování se také projevuje tendence k integraci. Kultura je stejně jako jednotlivec více méně konzistentním souborem myšlenek a činů. V každé kultuře vznikají pro ni charakteristické cíle, které společnosti jiného typu nemusejí nutně sdílet. Lidé každé kultury jednají v souladu s těmito cíli, takže způsob jejich života se postupně stále více vyhraňuje a různorodé prvky jejich chování nabývají úměrně k naléhavosti jednotlivých motivací stále sladěnějších podob. V dobře integrované kultuře se dokonce činy pro ni velmi nevhodné časem stanou charakteristickým projevem jejích vlastních cílů; než se tak stane, často kvůli tomu projdou jinak velice nepravděpodobnou přeměnou. Podobu, kterou tyto činy získaly, se nám podaří pochopit, jen pokud už známe povahu emocionálních a intelektuálních hnačích sil oné společnosti.

Takovéto strukturování kultury je nutné brát v úvahu, nejde totiž o bezvýznamnou podrobnost. Celek, jak se zdůrazňuje v mnoha oborech moderní vědy, není pouhým součtem všech svých částí; je to výsledek jedinečného uspořádání a vzájemných vztahů částí, které daly vzniknout nové entitě. Střelný prach není pouhým „součtem“ síry, dřevěného uhlí a ledku, vždyť ani hluboká znalost všech těchto tří komponentů ve všech formách, v jakých se jen v přírodě vyskytují, podstatu střelného prachu neodhalí. Vzniklý celek získal nové vlastnosti, které jeho složky neměly, a chová se způsobem naprosto odlišným od reakcí kterékoli z nich v jiných kombinacích.

Podobně jsou kultury také něčím víc než sumou svých kulturních rysů. Můžeme vědět vše o zvyklostech kmene při uzavírání manželství, rituálních tancích a při obřadech dospělosti, a přesto nemusíme rozumět jeho kultuře jako celku, který tyto prvky využívá v zájmu svého vlastního cíle. Tento cíl vybírá mezi rysy vyskytujícími se v okolních oblastech ty užitečné a ostatních se zbavuje. Jiné rysy přetváří tak, aby se dostaly do souladu s jeho požadavky. Celý proces samozřejmě vůbec nemusí probíhat vědomě, ale zanedbávat jej při studiu vzorů lidského chování znamená vzdávat se možnosti fundovaně je interpretovat.

Na integraci kultur není nic tajemného. Stejným procesem vznikají a přetrvávají umělecké styly. Gotická architektura, začínající sotva něčím víc než preferováním výšky a světla, se díky působení kánonu vkusu, který se v rámci jejích technik vyvinul, stala jedinečným a ho-

mogenním uměním třináctého století. Vzdala se prvků disharmonických, jiné upravila pro své účely a vymyslela další, odpovídající gotickému vkusu. Když tento proces popisujeme v jeho historickém vývoji, nutně používáme animistický způsob vyjadřování, jako by při růstu této velké umělecké formy probíhal výběr a působil účel. Ale za to mohou jiné formy, tentokrát jazykové. K vědomému výběru nedošlo, nepůsobil žádný účel. Co zpočátku nebylo víc než malou odchylkou od místních forem a technik, se projevovalo stále výrazněji, integrovalo do stále jednoznačnějších norem, až vzniklo gotické umění.

Proces, kterým prošly velké umělecké styly, probíhá také v kulturách jako celku. Všechno to různorodé chování zaměřené na získávání obživy, partnera, na válčení a uctívání bohů se formuje do konzistentních vzorců v souladu s kánony výběru, které se v dané kultuře vyvíjejí, aniž si to lidé uvědomují. Některým kulturám se stejně jako některým uměleckým obdobím integrace nepodaří a o mnoha dalších víme příliš málo, než abychom chápali jejich motivaci. Ale kulturám všech úrovní složitosti, včetně těch nejprostších, se už podařilo integrity dosáhnout. Staly se více či méně úspěšným výsledkem integrovaného chování a je obdivuhodné, jak velký počet konfigurací lze vytvořit.

Antropologové se zatím věnovali převážně rozboru kulturních rysů a podstatně méně studiu kultur pojatých jako celky vzniklé spojením částí. Do značné míry je to důsledek způsobu, jakým etnografové tradičně psali své práce. Nevycházeli z vlastních přímých poznatků o primitivních národech. Tito teoretici měli k dispozici kromě příběhů cestovatelů a misionářů také formální a schematické zprávy prvních etnologů. Z takových zdrojů mohli zjistit, jak byl rozšířen zvyk vyrážet zuby nebo věstit z vnitřností, ale nebylo možné pochopit, jak byly tyto kulturní rysy u různých kmenů začleněny do charakteristických konfigurací, které těmito postupům dávaly formu a význam.

Studie kultury jako *Zlatá větev* (The Golden Bough) a obvyklé komparativní etnologické práce jsou analytickými studiemi o rysech a ignorují veškeré aspekty kulturní integrace. Zvyklosti spojené s uzavíráním manželství a se smrtí jsou u nich dokládány jednotlivými příklady chování vybranými náhodně z mnoha velmi odlišných kultur a toto pojetí pak vytváří jakéhosi mechanicky složeného Frankensteinova netvora, jehož pravé oko pochází z Fidži, levé z Evropy, jedna noha z Ohňové země, druhá z Tahiti a všechny prsty rukou i nohou

opět odjinud. Taková postava neodpovídá realitě, ani přítomné, ani minulé, a základní problém je týž, jako kdyby například psychiatrie nepokročila dál než k sepsání katalogu symbolů užívaných psychopaty a ignorovala studium vzorců patologického chování — schizofrenie, hysterie a maniodepresivních poruch, jejichž jsou součástí. Úloha určitého rysu v chování psychotiků, míra, do jaké ovlivňuje celou jejich osobnost, a vztah tohoto rysu ke všem ostatním zkušenostem se v jednotlivých případech velice liší. Jestliže nás zajímají duševní pochody, uspokojivou odpověď můžeme získat jen zjištěním postavení konkrétního symbolu v celkové konfiguraci zkoumané osobnosti.

Studie kultur bývají skutečnosti stejně tak vzdálené. Jestliže nás zajímají kulturní procesy, existuje jediný způsob, jak poznat význam vybraného detailu chování — zasadit jej do kontextu motivů, emocí a hodnot, které jsou v dané kultuře institucionalizovány. Dnes se situace jeví tak, že je nezbytné studovat především živou kulturu, poznat její obvyklé způsoby myšlení a fungování jejich institucí — a takové znalosti nemohou vycházet z pitev a posmrtných rekonstrukcí.

Nutnost studovat fungování kultur již mnohokrát zdůrazňoval Malinowski. Obvyklé mnohomluvné studie kriticky přirovnává k posmrtnému pitvání organismů, které bychom raději měli zkoumat, dokud fungují a jsou plny života. Jedním z nejlepších a průkopnických portrétů primitivní kultury, díky němuž moderní etnologie vznikla, je Malinowského rozsáhlá zpráva o obyvatelích Trobriandských ostrovů v Melanésii. Ale Malinowski se v etnologických zobecněních spokojuje se zdůrazňováním faktu, že rysy jsou pevně spjaty s kulturou, jejíž jsou součástí, a že fungují. Potom dochází k závěru, že rysy této ostrovní kultury — důležitost dodržování vzájemných závazků, povaha místní magie, rodinné vztahy — jsou pro tento primitivní svět příznačné, místo aby v konfiguraci této kultury rozpoznal jeden z mnoha pozorovaných typů, z nichž každý se vyznačuje charakteristickým uspořádáním ve sféře hospodářské, náboženské a rodinné.

Při zkoumání chování kultur se již nadále nelze omezovat na obecné zařazování konkrétních místních poměrů k primitivní kultuře. Antropologové právě přecházejí od výzkumu primitivní kultury ke studiu primitivních kultur a první důsledky této změny singuláru v plurál teprve začínají být zřejmé.

Důležitost zkoumání celé konfigurace ve srovnání s pokračováním v rozbořech jejích částí zdůrazňuje v současné vědě jeden obor za druhým. Wilhelm Stern na něm založil své filosofické a psychologické

ké dílo. Zdůrazňuje, že výchozím bodem zkoumání musí být osobnost člověka chápána jako nedílný celek. Kritizuje atomistické studie, které zatím byly téměř pravidlem jak v introspektivní, tak experimentální psychologii, a místo toho navrhuje zkoumat konfiguraci osobnosti. Tento výzkumný postup aplikovala v různých oborech celá strukturalistická škola. Worringer ukázal, jak vskutku podstatný rozdíl tento přístup přináší v estetice. Postavil do kontrastu vysoce vyspělé umění dvou období: starověkého Řecka a Byzance. Je toho názoru, že starší kritiky, které definovaly umění v absolutních termínech a uplatňovaly na ně klasická měřítká, pravděpodobně nedokázaly pochopit umělecké postupy byzantských maleb a mozaik. Význačné dílo jednoho období nemůže být posuzováno měřítky jiného, protože tehdy umělci směřovali ke zcela odlišným cílům. Řekové se v umění snažili vyjádřit radost z činnosti; usilovali o to, aby konkrétní formou vyjádřili soulad své vitality a objektivního světa. Byzantské umění naproti tomu dávalo hmotnou podobu abstrakci, hlubokému pocitu odtrženosti od přírody. Máme-li těmito dvěma obdobími porozumět, musíme nejen porovnávat jejich umělecké schopnosti, ale zvláště rozdíly v uměleckém záměru. Tyto dvě formy byly kontrastními, integrovanými konfiguracemi a každá z nich užívala měřítko a formy pro druhou nepřijatelné.

Gestaltpsychologie (celostní psychologie) již vykonala velký kus práce při dokazování oprávněnosti a důležitosti postupu vycházejícího od celku, nikoli od jeho částí. Tito psychologové prokázali, že při nejjednodušším smyslovém vnímání nemůže analýza jednotlivých vjemů vysvětlit celkový prožitek. Nestačí vjemy rozdělit na objektivně existující fragmenty. Subjektivní rámec vzniklý působením minulých zkušeností je rozhodující a nelze ho opomíjet. Musejí být zkoumány vlastnosti celku a jeho tendence, ne pouze prosté asociační mechanismy, s nimiž se psychologie spokojuje od dob Lockeových. Celek určuje své části, nejen jejich vztah, ale samu jejich povahu. Mezi dvěma celky je určitá diskontinuita, a abychom jim porozuměli, musíme vzít v úvahu odlišnost jejich povah, což je podstatně důležitější než být schopen rozpoznat podobné prvky, které se zapojily do obou celků. Celostní psychologie se věnovala především těm oblastem, kde důkazy lze získat laboratorními pokusy, ale její závěry sahají daleko za prosté demonstrace, kterými proslula.

Z vědců předchozí generace ve vědách společenských kladl důraz na význam integrace a konfigurace Wilhelm Dilthey. Zabýval se pře-

devším velkými filosofickými systémy a světonázory. Zejména v díle *Typy světonázorů* (Typen der Weltanschauung) analyzuje jedno období dějin myšlení s cílem prokázat relativitu filosofických systémů. Chápe je jako velké projevy rozmanitosti života, jeho mody, *Lebensstimmungen*, integrované postoje, jejichž základní kategorie nemohou přecházet jedna v druhou. Důrazně vystupuje proti předpokladu, že kterýkoli z nich může být konečný. Různé postoje, jimiž se zabývá, neoznačuje jako postoje jistých kultur, ale protože zkoumá významné filosofické konfigurace a historická období, jako například dobu Fridricha Velikého, jeho práce přirozeně vedla k pokroku při uvědomělejšímu uznávání role kultury.

Toto uznání zatím nejvýrazněji vyslovil Oswald Spengler. Titul jeho díla *Zánik Západu* (Der Untergang des Abendlandes) není odvozen od tématu této publikace — od osudových idejí, jak převládající strukturu civilizace nazývá, ale vychází z teze, která s naším tématem nesouvisí, totiž že kulturní konfigurace mají stejně jako každý organismus jistou délku života, kterou nemohou překročit. Tuto tezi o nevyhnutelném zániku civilizací podporují argumenty založené na přesunu kulturních center v západní civilizaci a periodicitě období kulturního rozkvětu. Spengler svůj výklad dotvrzuje analogií s životním cyklem živých organismů, která ale nemůže být ničím víc než analogií. Podle jeho názoru má každá civilizace vitální, zdravé mládí, silný mužný věk a upadající stáří.

S dílem *Zánik Západu* je všeobecně spojován Spenglerův výklad dějin, ale jeho mnohem cennějším a původnějším přínosem je analýza kontrastních konfigurací v západní civilizaci. Rozlišuje dvě osudové ideje: apollinskou klasického světa a faustovskou světa moderního. Apollinský člověk pojal svou duši jako „uspořádaný vesmír, který tvoří skupina vynikajících částí“. V jeho vesmíru neměla místo vůle a konflikt byl zlem, které jeho filosofie ostře kritizovala. Myšlenka vnitřního vývoje osobnosti mu byla cizí a život viděl jako existenci ve stínu kruté katastrofy trvale hrozící zvenčí. Za vrchol tragédie považoval ničím nevyprovokovanou zkázu příjemného běhu normálního života. Tatáž událost se mohla přihodit někomu jinému stejným způsobem a vést ke stejným výsledkům.

Faustovský obraz sebe sama naproti tomu má podobu síly neustále překonávající překážky. Jeho verzí života jedince je vnitřní vývoj a životní katastrofy přicházejí jako nevyhnutelný důsledek kumulace jeho minulých rozhodnutí a zkušeností. Konflikt je podstatou

existence. Bez něho nemá lidský život smysl a hlubší hodnoty bytí zůstávají mimo dosah. Faustovský člověk touží po nekonečnu a snaží se ho dosáhnout svými uměleckými pokusy. Faustovský a apollinský výklad existence stojí proti sobě a hodnoty vyplývající z jednoho jsou cizí a bezcenné pro druhý.

Civilizace klasického světa byla postavena na apollinském pohledu na život, zatímco moderní svět ve všech svých institucích rozvíjí důsledky pohledu faustovského. Spengler se také krátce zastavuje jednak u pohledu Egyptana, „který se viděl sestupovat po úzké a přesně vymezené stezce života, aby nakonec stanul před soudci mrtvých“, jednak také u pohledu perského mága, vyznačujícího se přísným dualismem těla a duše. Ale zaměřuje se především na typ apollinský a faustovský a matematiku, architekturu, hudbu a malířství považuje za výraz těchto dvou protichůdných filosofí dvou období západní civilizace.

Dojem zmatku, který Spenglerovy knihy vyvolávají, je pouze částečně způsoben metodou výkladu. Ve větší míře je to důsledek nevyřešených složitostí samotných civilizací, kterými se zabývá. Západní civilizace s jejích historickou rozrůzněností, rozvrstvením podle povolání a tříd a s nevídaným bohatstvím detailů nejsou ještě natolik pochopeny, aby je bylo možné shrnout do několika slovníkových hesel. Pokud se člověk faustovského typu nepohybuje v určitých velice úzkých intelektuálních a uměleckých kruzích, v naší civilizaci se neprosadí. Máme silné muže činu a muže typu Babbittova právě tak jako Faustova a žádný z etnografického hlediska plnohodnotný obraz moderní civilizace tyto tak časté typy nemůže opomíjet. Charakteristika typického člověka naší kultury je zcela přesvědčivá, popíšeme-li ho jako absolutního extroverta, který v neustálém pohybu vyřizuje nekonečné světské záležitosti, vynalézá, rozhoduje a — jak říká Edward Carpenter — „věčně honí svůj vlak“, ale můžeme ho také charakterizovat jako člověka faustovského typu, toužícího po nekonečnu.

Z antropologického hlediska trpí Spenglerův obraz světových civilizací tím, že se jeho autor snaží s moderní rozvrstvenou společností zacházet, jako by měla ideální stejnorodost kultury lidové. Při našich současných znalostech jsou historická fakta o západoevropské kultuře příliš spleťtá a diferenciací společnosti příliš pokročila, než aby byl potřebný rozbor proveditelný. Ať je Spenglerova rozprava o člověku faustovského typu jakkoli podnětná pro zkoumání evropské literatury a filosofie a jeho důraz na relativitu hodnot oprávněný, jeho ana-

lýza nemůže být konečná, protože lze vykreslit jiné, stejně opodstatněné obrazy. Při pohledu zpět snad lze uspokojivě charakterizovat tak velký a složitý celek, jakým západní civilizace je, ale přes závažnost a pravdivost Spenglerova postulátu o nesouměřitelnosti osudových idejí snaha v současné době vyložit západní svět prostřednictvím kteréhokoli zvoleného kulturního rysu končí zmatkem.

Jedním z filosofických zdůvodnění výzkumu primitivních etnik je, že poznatky o jednodušších kulturách mohou objasnit sociální fakta, která nám jinak pro svou nepřístupnost zůstávají záhadou. Nikde to neplatí víc než v případě základních a distinktivních kulturních konfigurací, které ovlivňují existenci a podmiňují myšlenky a city příslušníků těchto kultur. Celý problém utváření zvykových struktur jednotlivce pod vlivem tradičních zvyků může být v současné době nejlépe pochopen na základě zkoumání méně vyvinutých etnik. To neznamena, že fakta a procesy takto poznané se mohou týkat výhradně primitivních civilizací. Kulturní konfigurace mají stejný vliv a význam i v těch nejvyvinutějších a nejsložitějších společnostech, jaké známe. Ale jsou příliš komplikované a příliš blízko našim očím, než abychom se s nimi úspěšně vypořádali.

Cesta k potřebnému pochopení procesů odehrávajících se v naší vlastní kultuře může být rychlejší, zvolíme-li okliku. Když historické vztahy lidí a jejich bezprostředních předků v živočišné říši byly příliš komplikované, než aby se daly použít při dokazování faktů biologické evoluce, Darwin je nahradil studiem brouků a proces, který kvůli složité stavbě lidského těla zůstával nejasný, byl v tomto jednodušším materiálu zcela průhledný a přesvědčivý. Při výzkumu kulturních mechanismů je situace stejná. Potřebujeme veškeré poznatky, které výzkumem myšlení a chování méně složitých společností můžeme získat.

K detailnějšímu popisu jsem vybrala tři primitivní civilizace. Několik kultur s koherentní organizací chování přináší více poučení než celá řada kultur, u nichž bychom zmínili pouze vybrané významné jevy. Jaký je vztah motivací a sledovaných cílů k jednotlivým prvkům kulturního chování při narození, smrti, v dospívání a manželství nelze jasně ukázat pouhým výčtem všeho, co se v tomto směru na světě děje. Musíme se omezit na méně ctižádostivý úkol — na mnohostranné pochopení několika málo kultur.

IV. PUEBLANÉ V NOVÉM MEXIKU

Pueblané na Jihozápadě Spojených států amerických jsou jedním z nejznámějších primitivních etnik v oblasti západní civilizace. Ačkoli sídlí uprostřed Ameriky a každý, kdo cestuje napříč kontinentem, je má takřka na dosah, žijí starodávným, původním způsobem. Na rozdíl od kultur všech indiánských společenství za hranicemi Arizony a Nového Mexika se jejich kultura ještě nerozpadla. Měsíc po měsíci a rok za rokem se v jejich kamenných vesnicích tančí staré tance bohů, život v podstatě pokračuje ve starých kolejích a to, co z naší civilizace přejali, přetvořili a podřídili vlastním názorům.

Mají pohnuté dějiny. Po celém území, které v USA dodnes obývá, nacházíme domovy předchůdců jejich kultury — skalní města a v údolích velká, podle plánu vzniklá města zlatého věku Pueblanů. Tato neuvěřitelně početná sídla byla postavena ve dvanáctém a třináctém století, ale jejich dějiny můžeme sledovat mnohem dále, až k prostým začátkům — kamenným domům o jedné místnosti, k níž byla vždy připojena obřadní komora. Tito dávní Pueblané však nebyli prvními, kdo si za svůj domov vybrali Jihozápadní poušť. Ještě před nimi zde žili Košíkáři, a to tak dlouho, že délku jejich osídlení nedokážeme stanovit; byli odtud vyhnáni a z velké části snad i vyhlazeni právě prvními Pueblany.

Poté se kultura Pueblanů na této vyprahlé náhorní plošině bohatě rozvinula. Přinesli sem luk a šípy, umění stavět z kamene a pokročilé zemědělství. Nikdo se zatím neodvážil vysvětlit, proč si pro největší rozkvet své kultury vybrali nehostinné, téměř bezvodé údolí San Juanu, severního přítoku řeky Colorado. Patří k snad nejnevůlnějšímu území celého území dnešních USA, nicméně právě zde vyrostla největší indiánská města na sever od Mexika. Zřejmě jsou dílem jedné civilizace a vznikla ve stejné době ve dvou typech — jako skalní města a polokruhové údolní pevnosti. Skalní příbytky vytesané do svislé stěny nebo postavené na skalním výstupku stovky stop nad údolím jsou jedněmi z nejromantičtějších obydlí, jaká kdy lidstvo vytvořilo. Nedovedeme odhadnout, jaké okolnosti ke stavbě těchto domů vedly, když stojí daleko od kukuřičných polí i vodních zdrojů, ale jistě byly závažné, jestliže tyto osady byly zamýšleny jako pevnosti; některé z těchto rozvalin i dnes obdivujeme pro jejich krásu a vynalézavost stavitelů. Bez ohledu na to, na jak tvrdé skalní řím-